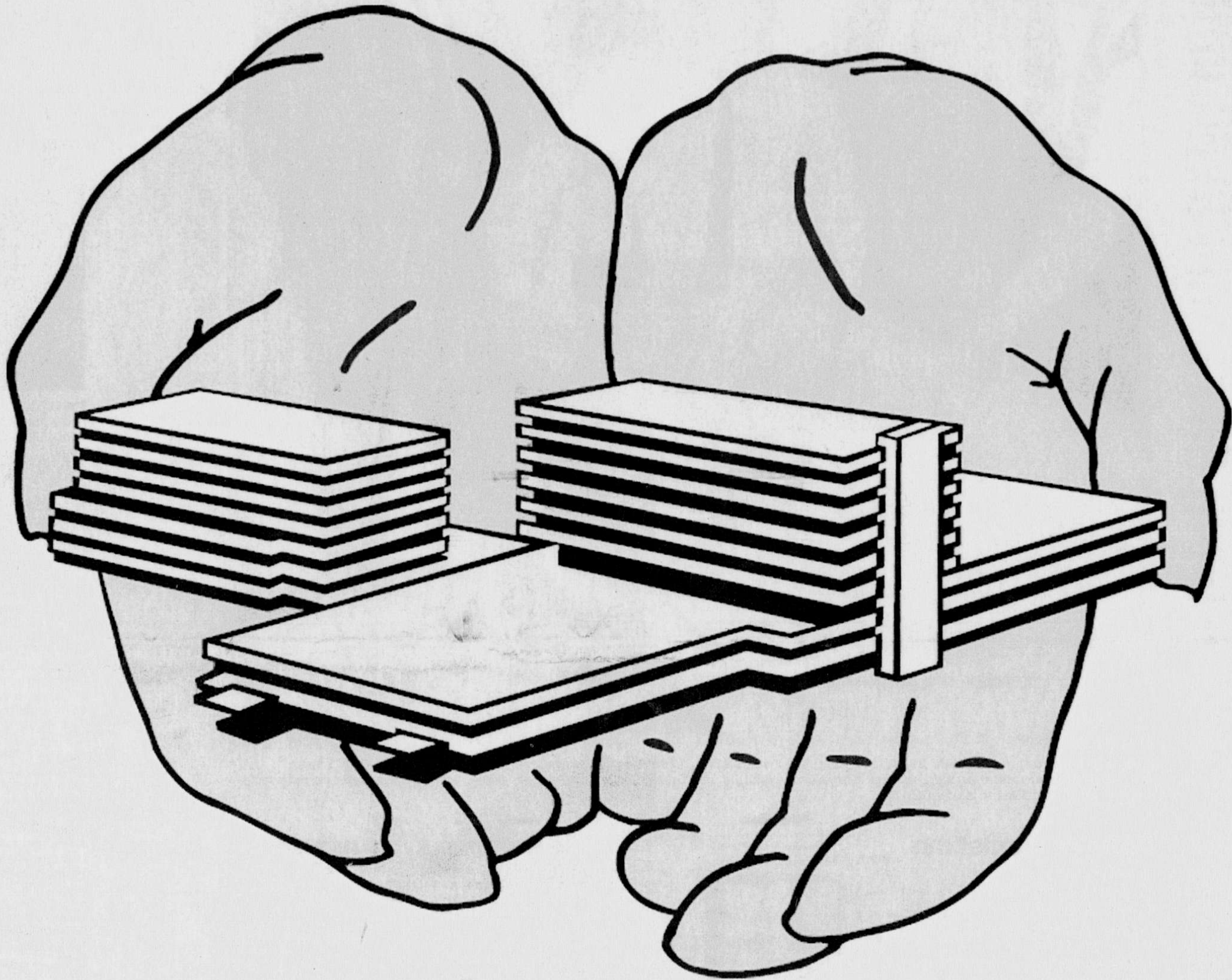

«Kroppsoyet» var for 20 år siden et eventyrlig framskritt. Tusenvis av rogalendinger er blitt undersøkt. Pasienter er gått fra undersøkelsene både med sorger og gleder. Den lokale dugnaden skaffet utstyr for over 100 millioner kroner til sykehuset.

Vi tok sykehuset i egne hender

Odd Rune Askeland | tekst

GIVERGLEDE: - Innsamlingen må stoppes. Vi får inn for mange penger, sa hoteldirektør Jan Johnsen på vårparten 1985.

Millionene rullet inn til Sentralsykehuset i Rogaland. Hele befolkningen, inkludert Aftenbladet, var engasjert i å skaffe sykehuset et «kroppsoye». En MR-maskin som kunne avdekke sykdommer uten røntgenstråler.

HOTELLDIREKTØR JAN JOHNSEN satt på kontoret sitt på Sola Strandhotell med utsikt over

stranden, og med dagens Aftenposten foran seg.

Blikket landet på en artikkel om «Eventyrlige framskritt» som journalist Sylvi Leander hadde skrevet. Her opplyste nevrolog Ingar O. Skalpe ved Rikshospitalet at nytt diagnoseutstyr ga krystallklare bilder av alle kroppsdeler, også de som legene har hatt problemer med å kartlegge. Svulster på millimeters størrelse i hjjerne- og ryggmarg kunne oppdages.

- Dette utstyret må vi skaffe Rogaland, tenkte Jan Johnsen. Han ble aldri ferdig med artikkelen. Leste den flere ganger. Han ringte hyttenaboene på

Snøde ved Hafrsfjord, personal-sjef Tore Kopren ved SIR. Personalsjefen ordnet et møte med sykehusledelsen. De hadde hørt om det revolusjonerende utstyret, men ga uttrykk for at det ville gå år og dag før det kunne kjøpes inn.

De tente på ideen om innsamling. Både daværende sykehusdirektør Olav Larsen og sjeflege Helge Bryne ble med i innsamlingskomiteen som Jan Johnsen opprettet.

I desember 1984 hadde komiteen sitt første møte. Målet var å samle inn mellom 15 og 20 millioner kroner som magnettomografen kostet i anskaffelse. Raskt ble

det sendt ut søknader om støtte til samtlige kommuner i Rogaland, til banker, oljeselskap og bedrifter. Finansdepartementet ga skattefritak for alle gaver.

11. mars 1985 startet «Sykehuset i våre hender» innsamlingen.

PENGENE STRØMMET INN raskere enn noen hadde drømt om. Først ute var Hetland Sparebank som ga en halv million kroner. Like etter kom det en million fra SR-bank. Komiteemedlemmene reiste rundt i sanitetsforeninger, klubber og lag og informerte om kroppsoyet. Før utgangen av mars var det samlet inn 6 millioner.

Siemens og Philips konkurrerte om leveransen. Til slutt ble maskinen fra Philips valgt. Den avtalte prisen ble på 13,5 millioner. Pluss 300.000 siden maskinen måtte plasseres i en skjermet bunker.

Knappt tre måneder tok det å samle inn midlene. Selmer Furuholmen påtok seg å reise en bygning ved sykehuset på 150 kvadratmeter kostnadsfritt. Lokale underleverandører sloss om å få bli med. Bygningen som også i dag huser «kroppsoyet» på sykehuset vokste til 450 kvm uten av noen at levsandrene trakk seg. Lørdag 1. juni ble aksjonen offisielt avsluttet. Inkludert bankren-

ter var det da kommet inn 17 millioner. Med bygg var det gitt 22,5 millioner kroner. Eller 70 kroner fra hver rogalending.

MANGE VAR FORTØRNET over at et sykehus i Stavanger som det første i Norge fikk dette diagnoseutstyret. Sykehusdirektør Jan Vincents Johannessen ved Radiumhospitalet i Oslo mente at rogalendingene hadde fått ølje på hornhinnene. «Utstyret burde ha vært først på regionsykehusene.»

Fortsettelse neste side

ETABLERINGEN I STAVANGER fikk farten opp hos de sentrale helsemyndighetene, og i løpet av samme år ble det bevilget penger til maskiner i både Oslo og Trondheim.

Ved åpningen i Stavanger kunne assisterende overlege Helge Ødegård opplyse at de allerede hadde fått inn 30 søknader om undersøkelser. De kom fra hele landet. Det viste seg at pasientundersøkelsen i Stavanger ga krystallklare bilder og utsnitt av kroppens indre, noe som ga legene en enestående mulighet til å stille rett diagnose.

Men alle var ikke like begeistret. En gruppe ansatte demonstrerte med ordene: «Vi trenger bevilgning, ikke fine ord.» «Sentralsykehuset skal drives av stat/fylke. Ikke ved hjelp av innsamlingsaksjoner av folket». Sigbjørn Løhre som ledet aksjonen mente at innsamlingen fikk et tragisk skjær, når sosialministeren skar budsjettet til beinet. Den gang dreide det seg om et underskudd på 18 millioner.

Etter bare en måneds bruk kunne sykehuset vise til gode erfaringer og undersøkte opptil fem pasienter daglig.

Jan Johnsen så sykehusets behov for nytt og bedre utstyr. De trange budsjettene ga ikke rom for det mest avanserte og moderne utstyret. Dermed fortsatt han innsamlingen av medisinsk-teknisk utstyr.

«**SYKEHUSET I VÅRE HENDER**» har sørget for stråleutstyr og på mange måter også opprettelsen av en egen kreftavdeling i Stavanger. Helt fram til slutten av 90-tallet måtte all strålebehandling skje enten i Bergen eller Oslo. Reiserne var en hard belastning for alvorlig syke.

Både blå- og rødrossen var med på å samle inn til kreftavdelingen. De la en bompengering rundt Stavanger. Bilstene som kjørte inn til sentrum og sykehuset ble anmodet om å betale ti kroner. Russen sørget for 108.000 kroner. Til sammen ble det samlet inn 16 millioner kroner.

Hjerteavdelingen har fått såkalt angiolab av aksjonen, der pasientene kan få blokket trange årer. Etter kroppsoytest bestemte komiteen seg for å samle inn penger til et nytt isotoplaboratorium. Det gamle utstyret var kondemnert av Statens Institutt for Strålehygiene, og pasientene måtte ut av fylket for undersøkelser. Isotopundersøkelser brukes til lokalisering av en rekke forskjellige sykdommer blant annet kreft og hjertesykdommer.

Jan Johnsen som senere ble stortingsrepresentant for Høyre mistet livet i en tragisk drukningsulykke da han var på offisielt besøk med Stortingets energi- og miljøkomité i Costa Rica våren 2000.

Han hadde lagt bak seg en vellykket, lokal tv-innsamling og fått inn ytterligere to millioner. Johannes Hausken som hadde vært med i komiteen siden starten overtok som leder av «Sykehuset i våre hender». Komiteen henstilte også Jan Johnsen sine kone Berit, om å være med videre i innsamlingsaksjonen.

8. mars blir det jubileumskonsernt i Konserthuset med Odd Børretzen.

Flodbølgekatastrofen gjør at vi dette året dropper den tradisjonelle tv-innsamlingen, sier Johannes Hausken, som understreker at selv etter at sykehusene er blitt statlige er givergleden blant rogalendingene stor.

odd.rune.askeland@aftenbladet.no

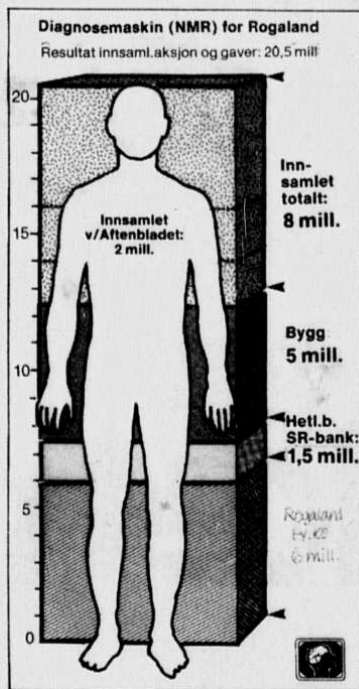

1985: Daværende sjeflege Helge Bryne (t.v.) som nå er medisinsk ansvarlig i Helse Vest, røntgenoverlege Kjell Trætteberg, Jan Johnsen og daværende sykehusdirektør Olav Larsen på studietur i Nederland får for første gang demonstrert en magnettomograf. (Foto: Odd Rune Askeland)

Dette er samlet inn

- MAGNET-TOMOGRAF** med bygning (1986) 22,5 mill.
- ISOTOPLABORIUM** (1987) 3,5 mill.
- FORSTERKET MAGNET-TOMOGRAF** (1990) 6 mill.
- HJERTEKIRURGI** (1999) 10 mill.
- TO STRÅLEMASKINER** til kreftavdelingen, (1999) 16 millioner kroner.
- NY MR** (1999) 11 mill.
- TRE-HODET GAMMAKAMERA** (2000) 5 mill.
- AVANSERT UTSTYR HJERTEBEHANDLING** (2002) 9 mill.
- FORBEDRET STRÅLEBEHANDLINGSUTSTYR** (2003) 4,5 mill.
- HJERTE- OG LUNGESENTER PÅ BARNEKLINIKKEN** 4,5 millioner.
- NY CT KREFTAVDELINGEN** 2005 innsamling pågår.

KROPPEN: Aksjonen ble avsluttet da hele «kroppen» var fullt. (Grafikk: Ellen Jepsen)

Hele kroppen kan undersøkes

20 ÅR ETTER: – Det hender vi har pasienter som sier at «denne maskinen» har vi gitt til. Svært mange kaller den fortsatt «kroppsoytest». Side starten har det vært utført 71.000 undersøkelser i MR-maskinene til Universitetssykehuset i Stavanger.

Både sjefradiograf Bente P Vatlend og overlege Helge Ødegård ved dagens SUS var der da en første pasient ble undersøkt for 19 år siden. Fortsatt er de i samme jobb. I dag som henholdsvis sjefradiograf og seksjonsoverlege. Tidligere var de på røntgenavdelingen og roterte på de mange røntgenlabene. I dag er de fast på MR eller på magnettomografen som er det mest brukte navnet.

– Store framskritt på disse årene?

– Undersøkelsen går fort. Hele kroppen kan undersøkes. I starten var det mest hode, rygg og ledd. Nå undersøkes alle områder i bukbulen. Barn kan undersøkes mens de er i narkose. Mange lørdager og enkelte søndager er dagens SUS var der da en første pasient ble undersøkt for 19 år siden. Fortsatt er de i samme jobb. I dag som henholdsvis sjefradiograf og seksjonsoverlege. Tidligere var de på røntgenavdelingen og roterte på de mange røntgenlabene. I dag er de fast på MR eller på magnettomografen som er det mest brukte navnet.

Vi har to maskiner i drift. Den ene er gitt av «Sykehuset i våre hender». Deres første maskinen måtte kondemneres i slutten av 1999.

På Rikshospitalet har de nylig gjennomført forsøk med hjerneoperasjoner, fjerning av svulst mens pasienten ligger i magnettomografen.

For godt til å være sant

FORSIKTIG: Eksempel på brite som har tatt sine forholdsregler. (Foto: Nina Katinka Fredriksen)

Britene svindles for 10 milliarder kroner i året. Nå vil myndighetene lære dem å bli mindre godtroende.

Heidi Amsinck | tekst

LONDON: Det piper i telefonen. Du trekker fingrene ut av den fuktige gjærdeigen, snubler over katta, trækker barbeint på en legokloss og graver fram telefonen fra langt der nede under skittentøyet, bare for å høre en automatisk telefonoppringer si:

«Gratulerer, et medlem av husholdningen din har deltatt i vårt lotteri og vunnet en sinnsykt feit premie. Til lykke.»

Finnes det noe mer irriterende? Så må du ringe det oppgitte nummeret og finne ut hvilken premie som venter. Nå varer det avspilte lydbåndet i en evighet, i hvert fall i atskillige, frustrerende minutter som ender med at du må ringe et annet nummer, eller skrive til en eller annen obskur adresse for å få den sinnsykt feite premien.

Ingen har noen gang lagt ut på cruiset de har vunnet, eller satt seg bak rattet i sportsbilen som visstnok er blitt deres. Det er heller ikke poenget. Poenget er at det koster 15 kroner minuttet å ringe nummeret.

Med andre ord: Det er svindel. Det kommer mange slike telefoner i Storbritannia, og de fleste henvender seg snedig nok til «et medlem av husholdningen». Så er det vel den slampen av en samboer som har kjøpt et lodd og mistet det, eller glemt det, men så har den vunnet og så kan man ikke ta sjansen på at det er tull.

FOR HVA OM du virkelig har vunnet 50.000 kroner? Har du råd til å ta sjansen på at det ikke stemmer?

Britene har ikke det. Derfor lar de seg lette for 10 milliarder kroner årlig på denne måten.

Nå har Office of Fair Trading – britenes svar på det norske forbrukerombudet – fått nok. Mer enn nok, så myndighetenes vaktbikje har bjeffet ut 10 på topp. En liste over de vanligste svindeloppleggene.

Høyt på listen står de falske lottotekningene folk svir av en formue på å ringe. Her bør de fleste høre en bjelle. Det er ikke vanlig å betale for å få en premie.

Lenger nede på listen kommer gamle kjenninger av ymse slag: Nigerianske banksvindlere som tar kontakt via e-post om muligheten til å tjene en formue på å stille bankkontoen til disposisjon for pengeflyttere.

Canadiske lånesvindlere som gir folk med dårlig kreditt tilbud om å låne penger mot gebyr. Gebyrene blir betalt, men lånet får de aldri.

DEN KLASSISKE pyramiden der du bare skal betale litt for å bli søkkrik senere, noe du ikke blir.

Det er internett og mobiltelefoni som har fått svindelen til å ta helt av, og Office of Fair Trading ber britene være mer på vakt. Det som frustrerer myndighetene er at nye numre og e-postadresser oppstår før de får advart mot de gamle, men nå er en brosjyre om svindelen delt ut i et opplag på 500.000. «Vær skeptisk», er rådet til de britiske folk. «Gi aldri bort kontonummeret og send aldri penger til noen uten at du vet godt hvem de er. Er du i tvil, ring politiet.»

Mange vil nok kunne gjøre seg selv en stor tjeneste ved å huske ordspråket: «Er det for godt til å være sant – er det sannsynligvis ikke sant.»

Jyllands Posten/Aftenbladet

1990: Russen laget en bompengering rundt sykehuset og fikk inn 108.000 kroner til «Sykehuset i våre hender». Blårusspresident Stephen Sollid (t.v.), nå anestesilege ved SUS, innsamlingsgeneral Jan Johnsen og rødrosspresident Håvard Mæland. Mæland ble siviløkonom og jobber i dag hos Eni-Norge. (Foto: Jon Ingemundsen).

1986: Etter 19 års drift er både overlege Helge Ødegård og radiograf Bente P Vatlend fortsatt engasjert i undersøkelsene med MR. Over 71.000 undersøkelser er utført siden starten. (Foto: Morten Jørgensen)